

Тома Фила
ЗАВРШНА РЕЧ

Београд, септембар 2015.

Тома Фила

ЗАВРШНА РЕЧ

M
Vukotić
Media

T

---

*Мојој мајци Ели,
за љубав и доброћу које
ми је несебично љружила*

*Мом оцу Филоћи,
који ми је љренео знаће
и искућиво у адвокатури
и научио ме да волим људе*

*Мојој суљрузи Весни,
која ме је верно љраћила,
љодржавала и без које
не би било ове књиће*

Поштовани читаоци, драга децо духовна,

Сваки је човек производ времена у коме живи и окружења у коме сазрева. То важи и за аутора ове књиге адвоката Мому Рилу, у коме су се исцрпели љубав и доброта наслеђени од мајке Ели и знање и искуство научени од оца Рилоше. Моме је посебан печат придодала његова сујеруја Весна, којој су обе ситранице, уз родитеље аутора, посвећене.

Књига *Завршна реч* коју је написао један изузетан чуварицајни, како је, с љубавом, сам себе назвао на њеним ситраницама, несвакидашње је, посебно, штиво, које нас буди и ошмиње. Она је, с једне стране, интимна и топла аутобиографија, а са друге, узбудљива професионална биографија која говори о једном малом делу његових клицанаца што су се издвојили и истакали историјским значајем који су имали и поучним деловањем које могу и морају имати на генерације које долазе.

Моме Рила припада једном древном народу који је вековима, заједно са нама Србима, делио судбину Балканској полуострва. Он је Цинцарин који из дубине свога срца воли Србе и коме су Срби захвални на тој љубави коју је деценијама неседишно показивао. Због тога он на ситраницама ове књиге каже да ју је писао, и да је оно што је у њој описано живео, хоћећи да врати део дуа, свој и свој љемена, српском народу. Овим крајњим уводним словом желимо да њему, и не

само њему, кажемо да су љубав и захвалност са благодарношћу људски и да му пожелимо још много младих и крећких година на бранику љубави и правде, на коме тако дуго, а тако достојно, стоји.

Дец којом рекавшићуира своју шест деценија дуго адвокату кариијеру Мона Рила јише умачући јеро не само у светло неће и у тамно масило. На страницама ове книи, из горке конституције да политика уморно људски права, та реч прераста у молитву да ће нова времена, с благословом Божијим и народним надахнућем, нашу земљу претородити изнутра и бде позиционирати ства.

Његовој молитви, простијској из љубави и верности према Маци Цркви, коју носи у дубинама свој бита, ми додајемо наши патријаршки благослов и молитвену наду да ће ове странице надахнути и покренути нове подвижнике права и служитеља праведности којима је наш брат Мона Рила својим животом и примером умро стазу и показа прави пут.

ПАТРИЈАРХ СРПСКИ ИРИНЕЈ

НЕ СУДИМ

Подинама сам био мишљења да не оставим писану реч о свом животу и раду. За такав став сам имао више разлога.

Пре свега, сматрам да сам само професионално радио свој посао и да то не мора бити занимљиво читаоцу.

Затим, део мог живота везан за несрећна догађања након распада Југославије сматрам својом патриотском дужношћу, коју не треба посебно истицати.

Потом, моје ангажовање у органима СПЦ подстакнуто је вером у Бога и у Цркву као институцију, која окупља православне вернике, а посебно штити национални идентитет српског народа. Обавеза сваког верујућег Србина је да, према могућности, допринесе остварењу тог циља, и то не треба подвлачити.

Посебно ме је узнемиравала могућност да се, објављивањем својих сећања о професионалном раду, не огрешим о кодекс адвокатске етике – да сачувам професионалну тајну. Највећи изазов је открити нешто што занима чита-

оца, а не изневерити поверење које су моји клијенти имали у мене.

Моја супруга Весна ме је упорно наговарала да напишем књигу и поделим са читаоцима оно што желим, хоћу и смем да кажем.

У томе су је сви подржавали, пријатељи и колеге из моје канцеларије, који су сматрали да је мој животни пут инспиративан за младе.

Мој пријатељ Мањо Вукотић и Весна су ме, коначно, преломиле и ја сам пристао.

Оно што се налази у овој књизи је мој угао гледања на преко шет деценија бављења адвокатуром, које још траје јер је то мој алтер его.

Није било лако изабрати случајеве који ће ући у књигу. Критеријум је био следећи: специфичност процеса, одјек у јавности, историјски значај и евентуална поука за генерације које долазе.

Није ми намера да будем судија ни људима, ни догађајима. Само износим своје мишљење и своја сећања.

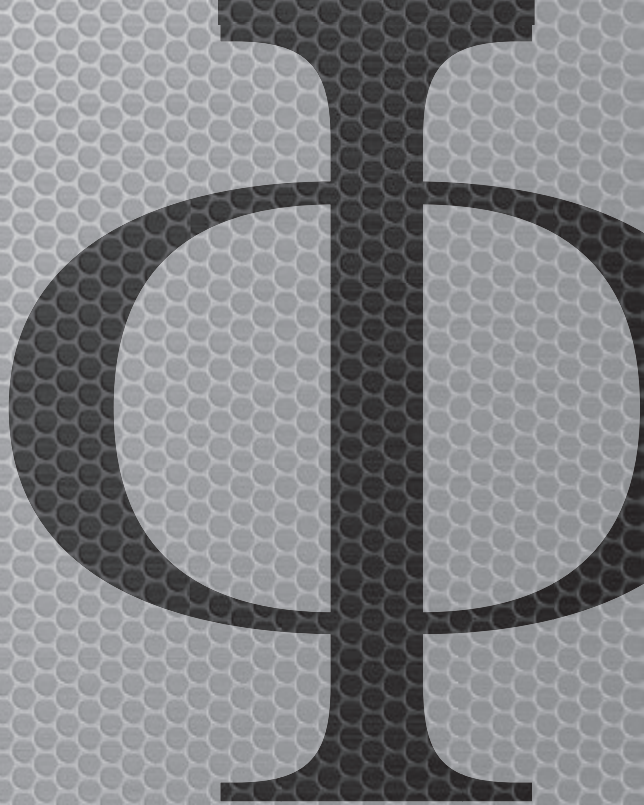
Аутор

Моја
породица

T

корени
и гране

Моје порекло је цинцарско и по оцу и по мајци. Србија је моја лепа домовина, Македонија – моја отаџбина, са Битољем, Пелистером и Охридом, Грчка – земља мог порекла.

Цинцари воде порекло од Римљана, јер је Пета легија Јулија Цезара („cinque легија”, отуда име Цинцар) победила Теуту, царицу Илира, и побила одрасле мушкарце. Припадници те легије настанили су се на планини Пиндос, а како у то време нису додељиване пензије исслуженим легионарима, подељена им је земља, а на њој и преостало становништво, илирске жене и деца, као награда за заслуге. Тако је настао посебан етнос, који је примио православље на простору Грчке, Македоније, па чак и Турске. Остали Цинцари који су се определили за католичку вероисповест, упутили су се ка западној Европи, Аустрији, Швајцарској (Ретроромани) и Француској.

Моји преци су живели на Крфу, а почетком 19. века преселили су се у Јањину. Али-паша Јањински, познат из књиге „Гроф Монте Кристо”, чувен по свом богатству, али и по својој окрутности, одрастао као одметник, имао је штаб у једној пећини. Одатле је напао, пљачкао и убио колико год је могао Цинцара, како би се домогао њиховог богатства. Историја каже да је ратовао против Порте, склапао савез са Наполеоном, а једном је, чак, и угостио лорда Бајрона, који је оставио запис о фасцинантном богатству Јањине и ужасима Али-пашиних злочина. На крају га је стигла клетва, убио га је Цинцарин.

Моји преци у Јањини преживели су епидемију куге. Велики број људи је умро, а многе породице су потпуно затрте. Наша породица је имала срећу да их спаси једна Гркиња чије је име било Фила (Љубица). Успела је да одрасле и децу изведе из града, да набави лекове и храну, да им спасе живот. У знак доживотне захвалности, моја породица је узела презиме по њеном личном имену. Нажалост, нису остали трагови првобитног презимена, јер су у тим егзодусима страдале и црквене књиге. Једино што смо успели

да спасемо је иконостас са иконом Богородице, који и дан данас сведочи о трајању. Кад год су морали да напуштају домове, грабили су прво своју децу, а уз њих, обавезно, и ту икону. Верујем да се под њеном заштитом и данас, два века касније, презивамо Фила.

Типична цинцарска презимена су, иначе, састављена из два слога, као Зота, Фота, Ника, а ређе од три, као Кутула или Дероко. Случај је хтео да се презиме Фила уклопи у то правило, иако је настало од женског имена.

Од свих ових недаћа Цинцари су бежали на све стране света. Део је побегао на север Турске царевине, део у Москопоље, у Албанији. О Москопољу, „златном граду“, причале су се бајке. У време највећег процвата цинцарске цивилизације, у овом граду је постојала академија наука, штампарија, која је једном недељно издавала свој лист, инфраструктура, водовод и канализација били су уведени у сваку кућу, а балкони од кованог гвожђа су били украшени позлатом. Становници су на сва уста хвалили свој град, тако да се далеко прочуло о њиховом богатству и, наравно, то је допрло и до Али-паше Јањинског. После дуже опсаде успео је да уђе у град, крваво се обрачуна са становништвом, и покупи сво богатство које су поседовали: злато, уметничке предмете, све што је вредело. После катастрофе коју су доживели, Цинцари су преносили с колена на колена, такорећи, завет: никад се не хвали да нешто имаш. Стално кукај да нема пас за шта да те уједе.

Моји су дошли до Битоља, а огроман број осталих се населио у Крушеву. Највише цинцарских породица у Македонији и данас живи у овом прелепом планинском месту са белим кућама, балконима од кованог гвожђа, поплочаним улицама и трговима са обавезним чесмама и водопадима. Град у коме је створена Крушевска република и тај датум, 2. август, је највећи македонски празник – Илинден. Иначе, Крушево је бранио и погинуо са својим саборцима војвода Питу Гули.

У једној од тих кућа рођен је и чувени Тоше Проески, који је, на-

жалост, врло млад завршио живот, а био је један од највећих музичких талената које је Балкан изнедрио.

Кад се коначно распала Турска царевина, наши стари су се окупили у овом месту да се договоре о будућности свог рода. Свесни да не могу да се боре за своју националну државу као други народи, јер су били расејани по свим градовима Балкана и још шире по Европи, после дужег већања, донели су историјску одлуку. Сваки Цинцарин треба да воли земљу у којој је одлучио да се настани, треба да тој земљи буде одан и искрени патриота, да у оквиру својих могућности допринесе њеном развоју, али да у делићу срца увек зна да је пореклом Цинцарин.

Овај савет је поштовао мој отац, а затим сам и ја наставио тим путем. Стога не чуди што смо веома често сврставани међу „великосрбе”. Једном приликом сам новинару на сличну опаску узвратио: „Нисам већи Србин од Срба. Исти толики Србин сам био и кад су они били мањи Срби од Хрвата. И то је све.”

Листајући историју Србије, можемо се уверити да су овај завет испунили многи припадници наше етничке заједнице, од политичара (Никола Пешић, Цицар Јанко, Коча Поповић), преко министара (Александар Цинцар Марковић, Лаза Пачу) и књижевника и песника (Момчило Настасијевић, Александар Вучо, Борислав Пекић, Александар Поповић, Бранислав Нушић, Јован Стерија Поповић), до академика и научника (Михаило Пупин, Павле Савић, Драгослав Срејовић, Александар Дероко, Михаило Апостолски, Коста Кумануди и чувени Милтон Манаки, први филмски сниматељ на Балкану)...

Још један савет Цинцара је одржан: после Другог светског рата, наши стари су одлучили да се престане са склапањем бракова унутар цинцарске заједнице. Иако изгледа као свесно национално „самоубиство”, јер је временом дошло до асимилације Цинцара са другим народима, истовремено је спречена дегенерација међу потомцима.

Битољ, град конзулата, почетком двадесетог века је имао око

100.000 становника и школе на француском, грчком, румунском, турском, и ко зна ком још језику. Конзуларна представништва су смештана у лепа архитектонска здања, што је инспирисало и становнике свих националности да граде куће које су по својим решењима спадале у најсавременије палате. Може се рећи да су засениле доташање турске конаке и сараје. Тадашња млада битољска буржоазија је, контактима са европским центрима, значајно обликовала физиономију града. Начин живота у Битољу – од моде до културних догађања и балова, разликовао се од живота у другим местима. Дакле, мешавина нација, вера и језика утицала је на брз развој града, и економски и културни. И дан данас је остала изрека да „прави аслан Битољчанин, осим матерњег, говори бар још три језика”.

У граду и данас постоји део који се зове Дембел-чаршија. По кафанама су обавезно седели богати грађани, они који су живели од ренте или трговине. Другим речима, ништа нису радили, а пара су имали. На турском „дембел” значи лењивац, онај који не ради, а добро живи. Анегдота каже да је једном турски султан хтео да провери ко су већи дембели – они у Истамбулу или у Битољу. Наредио је да се запали битољска кафана, у којој су дембели проводили дан, и чекао. Када је ватра већ почела да гута столове, поскакали су сви осим двојице, једног Турчина и једног Македонца. Коначно, Турчин је изгубио стрпљење и питао Македонца: „Шта да радимо? Изгорећемо!” А овај му је одговорио: „Како те не мрзи да говориш?!” И тако је проглашен победник.

У тај и такав град доселила се и породица мог чукундеде Адама, са хиљадама досељеника који су стигли са свих страна.

Моја породица по оцу, у Битољу, била је врло богата, али је деда, по коме сам добио име, банкротирао између два рата. Деда Тома је био кујунџија и радио је са полудрагим камењем и сребром. Постоји фотографија стола од дрвета, опточеног сребром и различитим полудрагим каменом, који је битољски еснаф поклонио турском султану Абдулхамиду. Занатлије које су направиле тај сто били су мој деда и његов рођени брат.

У књизи, др Јован Поповић, иначе потомак чувеног комедиографа Стерије Поповића, закључује да сви Цинцари имају нешто заједничко, а то је да су се бавили искључиво занатством или трговином, никада земљорадњом.

Моја баба Атина, звана Ата, је такође потицала из богате породице Псарику, а била је, кажу, најинтелигентнија жена у граду. Код ње су по савет долазили и образовани и необразовани, и богати и сиромаси, и мушко и женско. Говорило се: „Ата може жедног преко воде да преведе”. Мој деда је пленио изгледом и стасом, волео је друштво и одласке у тзв. „cafe chantant” (барове) али није у њима баш много трошио. Ипак, имао је разумевања и помагао је финансијски друге кад год му је било могуће. Баба ми је причала да је једном приликом дошао неки њихов познаник и затражио паре на зајам. Деда Тома је устао од стола и рекао: „Само тренутак.” Пришао је прозору и навукао драперију. Затим је извадио паре и дао човеку онолико колико је тражио. Овај му је рекао: „Да ти потпишем признаницу?” Деда Тома је одмахнуо главом: „Не долази у обзир! Јеси видео да сам и завесу навукао да нас не виде кроз прозор? Признаница ми не треба. Ако си поштен човек, позајмицу ћеш вратити кад будеш могао. Ако ниси, не треба ми ни признаница, ни сведоци да си код мене долазио. Ја да преко суда тражим своје паре, то од мене нећеш доживети. Па ти види, по савести”. Ту генетику су наследили мој отац, а потом и ја.

Међутим, у породици је упамћено да је направио највећи финансијски промашај. Злато које су имали претворио је у новчанице. Током времена су се обезвредиле, па је баба Ата њима потпаливала ватру и мрмљала ко зна шта на рачун свог мужа.

Атинину памет наследили су њено најстарије дете, ћерка Антигона, и најмлађе, мој отац Филота, а очеву лепоту моја тетка Фаница, чувена битољска лепотица. Пошто је деда рано умро, баба Атина је успела сама да отхрани и збрине сву децу – ћерке је богато удала. У кући моје тетке Фанице, у Битољу, која је иначе под заштитом државе као архитектонски аутентична цинцарска кућа,

био је прави музеј – од намештаја у стилу „лујева“ до венецијанских огледала и импресивне колекције сатова, а о теписима да не говорим. Баба Ата је старијем сину Кости, после узалудних покушаја да од њега направи еснаф (трговца), дала уштеђевину и отпремила га у Румунију, потпуно свесна да не жели да се образује. Најмлађег сина, Филоту, добро је проценила и послала на школовање у Београд. У цинцарским породицама важило је правило о „две шансе“: сваки члан породице има право једанпут да погрешити и прокоцка своју прву шансу. Ако то учини и други пут, породица скида одговорност, оставља га да иде путем који је одабрао и препушта га судбини. Ово можда звучи сурово, али то је био једини начин да остали чланови породице опстану и преживе.

Мој отац је завршио основну школу на грчком, а гимназију на српском језику. Укратко, у породици се врло много улагало у образовање деце. Татин брат од стрица, др Анастас Фила, говорио је пет језика, завршио медицину у Истанбулу, специјализацију у Паризу и био је први специјалиста гинеколог у Македонији. А потом, др Јосиф Страла, муж моје рођаке Соње, био је једини хирург у Битољу, одмах после рата. Девојке су, углавном, завршавале девојачке школе. Моје тетке су се школовале у тим школама, научиле језике, манире и протокол вођења домаћинства у буржујским салонима. Дакле, у породици из које потичем преплитао се српски, грчки и француски језик. Наравно, говорио се цинцарски и македонски.

Када је завршио гимназију у Битољу, отац је отишао на студије у Београд. Желео је да студира машинство, али је уписао једини факултет на који се могло бесплатно – правни. Све време студија није могао да рачуна на помоћ мајке, удовице, па се издржавао држећи часове математике. Иначе, имао је два талента која никада није испољио на прави начин – био је одличан математичар и изузетно музикалан.

Пошто је завршио факултет, положио је, 1939. године, адвокатски испит и радио у великој канцеларији Поповић, која је држа-

ла цео спрат хотела „Москва“. Будући да се у време студија дружио са Лазаром Колишевским, Милованом Ђиласом и осталим тадашњим лево оријентисаним интелектуалцима, и сам је прихватио комунистичку идеју. Учествовао је у демонстрацијама студената. Једном приликом је дошло до инцидента у коме је физички нападнут тадашњи декан Милан Бартош, јер је допустио полицији да уђе на Правни факултет. Као последица тог инцидента, мом оцу је одузета стипендија. Узгред, њих двојица су се срели много година после рата и тада је проф. Бартош показао своју пословичну меморију. Наравно, сетио се свега, чак и оцене коју је на испиту дао мом оцу.

Мој отац је касније у животу три пута био на робији: у Краљевини Југославији, у логору Матхаузен и, после рата, у комунистичком затвору.

Непосредно пред рат, 1940. године, оженио се мојом мајком Ели, кћерком богатог београдског трговца Николе Сапунџија, који је у то време већ имао презиме Сапунџић, по својој жељи, а не приморан, као други, да „посрби“ презиме. Живот мог деде по мајци, Николе, био би, вероватно, драгоцен инспирација за посебну књигу. Био је градоначелник Скопља, директор Робне куће „Тата“, лични пријатељ краља Александра, радикал и масон. Хоби му је било сликарство, тако да је имао значајну колекцију слика, а масонске инсигније су се у рату изгубиле, осим неколико предмета, који су сачувани. Његова два брата, такође богати трговци, имали су сваки своју пасију. Старији, Коста, је изузетно волео живот, дружења, једном речју био је бон виван, али врло озбиљан трговац. Млађи, Андон, је обожавао оперу. Био је у стању да седне у воз, путује целу ноћ, стигне до Беча, одслуша оперу и врати се следеће ноћи назад. Моја мајка је била једина девојчица у три породице, и самим тим врло размажена. Посебну слабост је имала према своме оцу, и обрнуто, па је тако од малена добијала са разних путовања све што је желела – од играчака до најновијих шешира из париских салона.

Највећи ударац моја мајка је доживела када су јој ухапсили оца, јер је извлачио из окупиране територије Јевреје, а одао га је баш Јевреј током страховитог мучења. Мој деда је ухапшен само четири сата пошто су Немци умарширали у Београд јер су поседовали списак на коме је било и његово име. Депортован је у конц-логор Флосенбург, из ког се никад није вратио. Немци су том приликом узели све што је било вредно: сервис и есцајг од сребра за 24 особе, вредне уметничке слике, накит, тепихе...

Његова жена Елпиника, коју су сви звали Ика, била је чувена београдска госпођа из породице Кацујани. Организовала је чајанке, на којима се окупљао углавном глумачки Београд, а обожава-ла је да игра покер, између осталих и са глумицом Жанком Стокић. Сећам се да су ме родитељи, док сам био сасвим мали, остављали са бака Иком када би негде увече изашли. Она је са пријатељицама играла покер, а ја сам обигравао око стола: „Бако, мени се пишки.“ У жару игре, Ика би узвратила: „Сачекај до сутра, сине!“

Баба Ика је била позната и као изузетан кулинар, а кување је научила у бечкој школи за девојке. Постоји у породици анегдота да се после рата, пошто је желела да помогне ћерки и да нешто ради, понудила да у радничкој кантини помаже и заради неку пару. И ови је приме као испомоћ. Међутим, не прође много а баба Ика узме ствар у своје руке, радници се распамете. Притом је трошила најквалитетније намирнице које су се могле наћи и врло брзо се прочуло да је у кантину стигла фантастична куварица. Њен радни стаж није дуго трајао јер су се шефови освестили колико их њено кување кошта, па су јој се убрзо захвалили. Међутим, радници су писали протестна писма управи и тражили да се врати најбоља куварица, баба Ика. Добила је понуду да кува за тадашњу власт, али је она одбила: „Ако не могу да кувам радницима, нећу ни вама!“

Моја мајка Ели, богата ћерка јединица, се, дакле, удала у већ врло познату и поштовану породицу Фила, у Битољу. Изузетно брзо се прилагодила и свекрви, и заовама, и свим обичајима, и на

крају је она била стуб на који су се сви ослањали. Памтим је по изузетној ведрини, невероватној способности да је људи воле и при свајају, памтим је по реакцијама које су увек биле оптимистичне, без обзира на све што ју је сналазило у животу. Била је велики верник. Успевала је да се избори са свим недаћама које су је сналазиле, не само објективним, као што су ратови, смрти, финансијски крахови, већ и субјективним, као што је каријера мога оца, која није била нимало једноставна за праћење. Она је имала ту снагу, имала је моћ да превазиђе све злонамерне, злураде, ружне коментаре, и упамћена је од свих који су је познавали једноставно као мама Ели. Сви су је тако звали – и деца и старци, и моји и татини другови.

За њу није постојала ни националност, ни вера, због које би неко био окарактерисан као лош или непожељан у њеној кући. Она је признавала само добре људе. У Нушићевој улици, у којој живимо више од 70 година, памте њено пријатељство са Албанцима који су радили у Градској чистоћи, и били задужени за нашу улицу. Звали су се Муслија и Феим. Имали су велике породице, жене и децу, а код ње су долазили да понуде било какву помоћ, шта год јој треба, од ношења цегера са пијаце, до поправљања славине на судопери. Наравно, мајка их је помагала, али на начин који је само она умела да нађе, да се нико не увреди. Када су после свих догађања њих двојица одлучила да се иселе одавде у Швајцарску, случајно сам наишао кад су се опраштали с мојом мајком. Пошто сам се поздравио са њима одмах сам изашао из стана јер нисам имао снаге да присуствујем тако дирљивом растанку. Ово посебно истичем јер је то било својствено мојој мајци – ко год јој се обрати за помоћ, увек је излазила у сусрет, а са оцем и са мношћом није дискутовала. Тихо и са грчким акцентом, али на чистом српском, само би прогунђала: „Има то да се уради и тачка!“

Исти став је имала и према породици свога мужа. Прихватила их је као своје и помагала их са знањем, али и без знања мог оца. За њу је она јеврејска пословица „да Бог да имао, па немао“,

била и проживљена. После рата су услови живота били такви да је морала својим рукама да пере веш на чесми, у дворишту. Како је говорила, у кориту је испрала ту пословицу. Никада код ње нисам запазио, нити било ко из моје околине, уображеност или арогантност. На крају крајева, имала је много разлога да буде изузетно свесна своје позиције. Један догађај то веома добро илуструје.

Када сам се оженио, пожелела је да снају одведе у Грчку, у Солун, и представи је својим даљим рођакама, солунским госпођама, не добростојећим, него, чак, богатим. После неколико дана, вратиле су се из те посете, а мајка ми је испричала како је њена, тада јако млада снаха, не знајући грчки, схватила до које мере су рођаке биле препотентне и арогантне. Кад су се опраштали, моја Весна им се на енглеском језику захвалила на посети и рекла да се нада да ће се видети у Београду. На то су оне протестовале: „Па, ви сте неколико дана овде, зар нећемо сутра да се видимо?“ А она је врло љубазно одговорила да је сутра планирала да проведе дан са свекрвом насамом. И тако су се вратиле у Београд, а да рођаке више нису виделе. Иако је формално замерила снахи што је тако поступила, била је врло поносна што је неко стао у њену одбрану и није дозволио да је неко повреди.

Мајка је и моје пријатеље прихватала као своју децу, звала их на ручак, помагала их, штитила и налазила оправдања за све њихове поступке, давала им џепарац јер су били студенти. Једном речју, била је „мама Ели“ за све. Пре неколико деценија је настала фотографија на којој она седи, а иза ње стоје моја два најбоља друга, Живорад Ристовић – Риле, Владимир Шешлија – Мачак и ја. Она је ту фотографију урамила и окачила на зид. Ко год би је питао ко су момци на слици, одговорила би: „Моја три мангупа. Овог првог слева сам ја родила.“

Рат је дочекала трудна. Морала је да оде за Битољ под притиском фамилије, тако да сам се ја тамо родио, као и мој отац. У Битољу је остала врло кратко, 40 дана, јер су је Бугари протерали по-

што је мој отац био „србоман”. Са мном у наручју се вратила у Београд, како бих био крштен у Цркви Светог Марка. Ни у Београду није остала дуго, морала је поново да бежи. Склонила се заједно са мном у Неготин, код пријатеља.

Отац је за то време био партизански илгалац. Сећам се његових прича и мука из тог времена. Једном приликом је пошао да нас посети, а у кофер натрпао лекове за партизана. На железничкој станици, док је улазио у воз, угледа га Драги Јовановић, тадашњи шеф полиције и начелник Управе града Београда.

„Куда си пошао”, пита га Драги Јовановић.

„У Неготин. Тамо су ми жена и дете.”

„Хајде са мном”, рече, „имам место у купеу”. Посилном је наредио да подигне очев кофер, а овај је премро од страха да се кофер не отвори. Успут су пили ракију и Драги му је, онако узгред, рекао: „Слушај Цинцарине, био си црвен. Ако си и сада црвен, лично ћу те убити!”

Отац је за време рата био партизански обавештајац, од почетка рата до хапшења.

Гестапо га је ухапсио, 1943. године. И опет игра судбине – спасава га један Немац, адвокат. Приликом хашења, написали су да је по занимању „трегер”, што значи носач. Немци су веровали да комунисти могу да буду само носачи, обични радници и сељаци, никако интелектуалци. Увели су га у зграду Гестапоа, на месту данашњег Дома Војске, и довели преводиоца. Мој отац је рекао да нема потребе за превођењем будући да течно говори немачки. Иследник, немачки официр, био је врло изненађен да један носач зна страни језик. Отац је одговорио: „Какав носач?! Ја сам адвокат”. Немац је узвратио: „И ја сам адвокат. Колега, урадићу све што могу да Вас спасем, будући да Вас тражи лично Драги Јовановић и специјална полиција да Вас ликвидира.”

Потом му је показао допис који су пронашли приликом хватања једног партизанског курира, који је садржао имена и наредбе. Једна од наредби се односила на мог оца, према којој је требало да

се одмах пребаци у Космајски одред за политичког комесара, јер се већ слутило да му се спрема хапшење.

Пошто му је ово предочио, Немац му је „пријатељски” саветовао: „Признајте, како бих могао да вас спасим.”

„Немам шта да признам!”, узвратио је отац.

Тада му је хитро пришао наш агент који је стајао поред и снажно га ударио. Отац је пао са столице, а агент се нагнуо да га, као, подигне и успут му шапнуо: „Немој ништа да признајеш.” После неколико месеци, тај агент је откривен као партизанска кртица и ликвидирао.

Немачки официр је наставио да убеђује мог оца да су сви остали из групе од 24 ухапшеника признали. Ипак, отац није попустио. Схвативши да одбија да призна, Немац му је рекао: „Добро, Вама ћемо судити.” Заправо, окупатори су правили представу како би задржали правну форму и илузију да постоји суд и правна држава. Осуђен је на 40 година робије. Жалба је, наводно, ишла у Солун, где се налазила централна команда, и тамо је потврђена пресуда. Од свих ухапшених са листе, само су курир и мој отац преживели.

Пребачен је у логор на Бањици и тај исти Немац га је држао под специјалном контролом. Једном приликом понудио му је да обуче њихову униформу, уз предлог: „Колега, ми губимо рат. Прихватите да будете немачки војник и бежите!” Мој отац је, потпуно затечен том идејом, категорично одбио и тиме потписао транспорт у Маутхаузен.

О свом страдању у логору никада није желео да прича. Понекад би, у специјалном расположењу, понешто споменуо, али то би било толико лапидарно да би на додатна питања, мамина или моја, само заћутао: „Не желим о томе да причам.”

Главу му је сачувао, како то обично бива, безначајан детаљ. Мој отац је волео да има чисте ципеле и у породици је то, понекад, био разлог за шале на његов рачун. Међутим, игром судбине један есесовац, наредник, тражио је логораша да му изгланца чи-

зме, али тако да у њима може да се огледа док се брије. Мој отац се јавио и, пошто је беспрекорно обавио задатак, овај га је задржао као посланог у наредних шест месеци. Међутим, нити му је давао да једе, нити је имао било које друге привилегије, већ га је увече враћао у бараку, где га је чекао тањир супе од неког дрвета и парче хлеба. Ипак, преживео је, и после, до краја живота, сам је чистио своју обућу, ником није дао да то ради уместо њега. Кад је био посебно добре воље, очистио би некад и моје ципеле.

Осим чишћења чизама, имао је задатак и да љушти лук и кромпир. Есесовац је контролисао да љуске искључиво баца у клозет. Кад би он отишао, отац је вадио те љуске, прао и сакривао да носи пријатељима у бараку. То су заједно кришом јели.

После ослобођења Маутхаузена, логораши који су иоле могли да ходају, упућени су пешице ка Бечу. Отац је имао свега 40 килограма, туберкулозу и велике отоке од удараца и шутирања. Онако исцрпљен и изнемогао, вероватно би умро у Бечу да се није појавио један руски официр коме је хитно био потребан неко ко зна руски. Отац се опет јавио, обавио то што је требало, а заузврат, добио спасоносни пеницилин и послат у болницу. Када се опоравио, пребацили су га у Београд. У закључку би отац увек споменуо своју мајку Атину и њену упорност да њен син буде високо образован и научи што више језика. То образовање га је, уз Божју помоћ, сачувало.

У Београду су га сачекали као хероја НОБ-а. Било је мало интелектуалаца међу партизанима, посебно у Македонији, тако да је сваки био драгоцен. Мој отац је био део групе зване „битољска школа“, у којој су били Лазар Колишевски и још један који је постао државни тужилац, иако је по струци био ветеринар. Кад га је тата питао како да „ајван доктор“, постане тужилац, овај је узвратио: „А шта је народ него стока?!“

Колишевски је отац поставио за шефа полиције за јужну Македонију. Одвели су га у зграду ОЗНЕ, у Битољу. У канцеларији га је већ чекао један агент опасан пиштољчином и пружио му на пот-

пис акт о стрељању више од 300 људи, сакупљених у дворишту. Инсистирао је да отац то потпише. Огромна већина тих несрећника били су наши рођаци, Цинцари. Тата је упитао:

„А суђење?”

„Ма, какво суђење! Потписуј!”

„Ја то нећу да потпишем.”

„А нећеш?!? Па онда, право у Скопље! Иди и реци другу Колишевском да нећеш да потпишеш!”

Одвезли су га код Лазара Колишевског, а овај га је дочекао речима: „Слушај, бре, ти, Цинцарине! Ми смо у крви до гуше, а ти хоћеш да сачуваш те твоје цинцарске ручице и да прођеш кроз револуцију чист. Е, па, неће моћи! Мораш да потпишеш смртне пресуде и за своју фамилију, па те онда шаљем из Македоније да се никад не вратиш. Иди где хоћеш, у амбасадоре, где год...”

Тата оста при своме: „Нећу!”

„Онда си од данас ништа. Излази напоље!”

Из Скопља се једва вратио, јер нису хтели ни кола да му обезбеде. Није много потрајало, а ипак су од њега затражили да организује привредни суд у Битољу. Обавио је тај задатак. И добио дозволу да се бави адвокатуром. Међутим, ни то није потрајало. Ухапсили су га већ 1946, јер је бранио моју тетку Олимпију и у одбрани изговорио да „неписмени људи не могу да воде државу”. Његова сестра од тетке покушала је са љубавником, српским официром, илегално да пребегне у Грчку. Отац је за њу тражио ослобађајућу пресуду, а бранилац тог официра тражио је за свог клијента стрељање. Јер извршење смртне пресуде стрељањем сматрано је блажом казном од вешања! И суд му је „великодушно” изашао у сусрет. Нажалост, стрељана је и тетка Олимпија, а мој отац је сместа ухапшен и смештен иза решетака битољског затвора. Много, много година касније одвео ме је да видим ту његову ћелију. Битољска адвокатска комора сада жели да постави спомен-плочу на његовој родној кући.

Док је био у затвору, мајка и ја смо му носили храну. Један стра-

жар се сажалио и дозволио да ме мама попне на рамена, не би ли ме отац видео кроз прозор. Једног дана, пред крај његовог тамновања, тај исти стражар рече мајци: „Кажу Филоти да ћу сутра увече бити дежуран и отворићу капију у поноћ, а ти га сачекај са сином. Грчка граница ти је на шест километара одавде. Бежите и спасите се.”

Мама дође у посету и исприча оцу, али он категорички одбије: „Побиће нас одмах! И тебе, и мене, и нашег сина. Да не преживи и да се не свети.”

Много касније смо утврдили шта се заправо догодило. Пошто је требало да изађе на слободу, хтели су да га ликвидирају у наводном покушају бекства. Срећом, он је био опрезан. Издржао је целу казну и преселили смо се у Београд. Једно време је био у државној служби, а на њега је стално вршен притисак да уђе у Комунистичку партију, под претњом отказом. Одбио је, изашао из државне службе и отворио адвокатску канцеларију. Није могао то да учини где хоће, већ су му одобрили да то учини у Гроцкој, која је у то време имала и суд.

Мене су, са 17 година, наговарали да уђем у Партију, пошто сам био прилично омиљен у Првој мушкој гимназији. Питао сам оца: „Да ли да уђем?”

„Ја ти се нећу мешати у живот, али погледај моју биографију”, одговорио је мирно.

Човеку је жао што неке речи никада не саслуша пажљиво, неке белешке никада не прочита, неке поруке потпуно пречује. Тако је између мог оца и мене бивало, било и трајало. Касније ми је било жао што сам увек некуда журио, а он је зато мени оставио записе у којима се жалио да ће умрети а да није стигао да разговара са мном. И дан данас их читам. То је моја стална литература.

Тада смо становали у Доситејевој улици. Идем ја тако ка школи, јер тог дана треба да се изјасним, и, ходајући, почнем да враћам његов живот као на филмској траци. И схватим да је, због политичких уверења, три пута робијао. Познајући себе, колико то

можеш у тим годинама, знајући како сам брз на језику, да нисам тип младића који трпи дисциплину, осим радне, свестан да не умем да мислим туђом главом, стигао сам у школу и одбио чланство у Партији. Никада ми више није пало на памет да уђем у било коју странку. Али, то не значи да моје дубоко уверење није социјална демократија, уопштено. Реченицом: „Погледај моју биографију”, мој отац је одредио мој политички пут.

Вероватно и професионални. Природно је да родитељи својим професијама утичу на децу. И код мене је то некако било предодређено. Још у школи су говорили: „Ево га, опет адвокатише!” Увек сам бранио некога кога су нападали, да ли професори или вршњаци, свеједно. Сећам се да сам једном, као матурант, рекао да је моја идеја да бесплатно заступам људе као адвокат. Мој отац, који се у том тренутку бријао, што је ритуално радио за столом, само ме је погледао и питао: „А од чега ћеш да живиш?”

Ја сам му узвратио да ћу оне који немају бранити бесплатно, а онима који имају ћу наплаћивати. Наставио је да се брије као да ништа нисам рекао.

Све време сам имао утисак да он није желео и одобравао моју идеју да будем адвокат. Био је свестан да ћу морати да се борим са његовим именом, али и са притисцима који ће бити вршени на њега преко мене.

Као дете сам био болешљив. Имао сам од малих ногу бронхитис, који је касније прерастао у астму. У детињству сам се одушевљавао и другим занимањима. Залуђивао сам се се историјом Грчке и Византије. Академик Григорије Острогорски, Рус, једини наш држављанин који је био стални члан Француске академије наука, и који је сматран највећим византологом у историји, био је ожењен једном мојом тетком. Читајући његова дела и слушајући га, заљубио сам се у византологију. Пошто сам имао астму, Григорије ме је упозорио: „Не можеш тиме да се бавиш, јер ћеш морати да радиш са прашином и умрећеш!” То је била једина моја љубав изван права. Додуше, волео сам и природу, и размишљао ка-

ко би било лепо да будем шумарски инжењер. Ипак, изабрао сам адвокатуру.

Ни отац ни мајка нису били строги родитељи. Али, били су, на неки начин, крути. Мајка ме је први пут јавно пољубила кад сам пошао у војску, 1965, баш на месту моје данашње канцеларије, а тада њихове спаваће собе. Обично би сачекали да заспим, па да ме помилују и пољубе, како ме не би размазили. А ја сам се често правио да спавам. Нежност је сматрана слабошћу, а љубав се показивала делима, не речима.

Отац никада, ни кад сам био мали, није дозвољавао да имам играчке или било шта друго што остали немају. Сви су јели хлеб премазан машћу, па сам то јео и ја. То строго цинцарско васпитање имало је за циљ да се, као јединац, не распустим, да умерим своје захтеве и ускладим их са својим вршњацима.

Сви у мојој породици су били верници. Свештеник нам је увек долазио за славу, Светог Николу. Пошто тада није смело да се слави, свештеник би код нас засео по три-четири сата, ручао са нама и нашим гостима, и жалио се да нема парохијана који славе. Међутим, моја мајка је свој златни крст на ланцу, који је на самрти скинула и поклонила га мојој Весни, уз благослов, поносно носила да сви виде. Када су је добронамерно опомињали да га сакрије испод блузе или хаљине, одговарала би: „Ако ће због тога да ме хапсе, нек ме хапсе!“ Редовно је одлазила у цркву, поштовала све празнике, примала свештенике и црквене великодостојнике. Када смо се Весна и ја венчали у Саборној цркви, венчали су нас владике Василије Жички и Јован Шабачки, а венчању је присуствовао Патријарх Герман и двојица владика, што је у оно време било незабележено.

Потичем, дакле, из породице у којој је отац био чувени адвокат, мајка изузетног порекла, прави борац, ведро и добра особа, верна пратиља свога мужа. Када данас помислим на њу, али и на свог брата од тетке Ђорђа Белу, који је од своје тринаесте године имао родитељску подршку мога оца и мајке, јер је његова мајка Анти-

гона рано остала без мужа, и кога сам волео као рођеног брата, се тим их се док су умирали. Сви су рано отишли. Тада ме ухвати непреболна туга.

Ђорђе је завршио Правни факултет у Загребу, оженио се Вером, стоматологом, такође из Битоља, и започели су свој живот у Београду. Мој отац га је примио у канцеларију и тако смо заједно формирали породичну адвокатску фирму: отац и два сина. То је трајало до краја њихових живота. Остали су долазили и одлазили, а ми смо их дочекивали и испраћали.

Ђорђе је умро три године после мог оца, а три године после њега умрла је и моја мајка. Мој брат, намерно не наглашавам од тетке јер сам га волео као рођеног, је био врло проницљив и најбољи психолог међу нама. Његове процене о људима су биле непогрешиве. Такође је, за разлику од мене, имао осећај за платежну способност клијента, без обзира какав је утисак остављао на нас остале. Умео би да каже: „Овога не треба бранити бесплатно. Пун је пара.“ Када би се неко од нас супротставио и рекао: „Ма, види га како изгледа, сиротиња, нема пас за шта да га уједе“, он би остао при своме. И готово увек је био у праву.

Међу нама никада није било размимоилажења у животним ставовима, али на послу су севале варнице због различитог приступа одбрани. Мој отац је заступао класичну адвокатуру, ја сам за њега био „авангарда“, а Ђорђе је балансирао и мирио супротстављене ставове.

Много смо заједно путовали, породично летовали, дочекивали Нове године, славили славе. Били смо врло везани. Једино дете у породици је била његова кћерка Николета, мезимица свих нас. Она је кренула својим путем, удала се за Невена Бошковића, имају прелепу кћерку Ању, удату за адвоката Новака Недића, и два преслатка унука, Михајла и Луку. Мог зета Невена сам искрено прихватио због људских квалитета које поседује.

Када сам помињао др Стралу, првог послератног хирурга у Битољу, неминовно се враћам на млађу сестру мог оца, моју лепу

тетку Фани. Њена кћерка јединица Соња, иначе фармацеут, била је удата за др Јосифа Стралу. Њихов син Александар Алеко, живи у Битољу, у кући своје бабе. Алекову кћерку Елени сам ја крстио. По маминој линији, такође, имам врло мало рођака. Њен стриц Андон, кога сам поменуо као љубитеља опере, имао је два сина, Стерију и Петра. Стерија је врло рано умро, оставивши супругу и сина Андона, који је наш дипломата у Бриселу, ожењен је и има две кћерке.

Млађи, Петар, живи са породицом у Солуну и редовно се посећујемо. Весни је посебно драга његова супруга Марта, за коју каже да је Гркиња са словенском душом. Имају двоје деце и унука.

Као што се види, фамилија ми је малобројна и вероватно сам зато осећао потребу да Веснину пригрлим као своју и да се истовремено окружим са много пријатеља.

О пријатељима ћу говорити кроз целу књигу, али у овом делу одајем посебно поштовање својој породици без које не бих био оно што јесам. Под породицом не подразумевам само оца и мајку, који су ме створили, и биолошки и у сваком смислу, него и даље рођаке.

Посебно место има моја супруга, која ме до данас одржава у форми. Она је сјајан „спаринг партнер“; ко њу победи, спреман улази у сваки окршај. Упознали смо се у октобру 1969. године, и некако је, и мени и осталима, било јасно да сам пронашао девојку за себе. Моја мајка, која, у принципу, није желела да се упознаје са било којом од мојих девојака, чувши од мојих другова за Весну, тражила је да је упозна. После упознавања рекла ми је кратко: „Одмах да је вериш, она је девојка за тебе.“ Био сам шокиран. Прво, моја мајка није брзо доносила судове, а, друго, одлуке још спорије. А овако важну изјаву је изрекла не трепнувши. Искрено, бацила ме је у размишљање.

Као јединац увек сам волео породице са више деце. Весна је управо била најстарије дете у породици са четворо деце, две кћерке и два сина. Мене је то импресионирао, а посебно њихово ва-

спитање: поштовање према родитељима и љубав између браће и сестара. Све сам то тада видео и до данас се није променило.

Упознао сам их као децу, а данас су сви врло успешни људи. Ја, лично, не познајем ниједну породицу са четворо деце, у којој су сва деца достигла врх у својим професијама.

Моја свастика Љиљана Мркић Поповић је ректор Универзитета уметности, а претходно је била и декан. Она је грдне муке видела да ми поправи нагласак, али, на моју жалост, није успела. Њено суверено владање дикцијом за мене је било недостижно, јер је то вода у којој тешко пливам. Љиљана је деценијама председник жирија на такмичењу у беседништву, на Правном факултету. Узгред, она је најбоље упућена у Веснин и мој живот, јер су бескрајни телефонски разговори између две сестре ушли не само у породичне анале, него и шире, о чему ћу касније говорити.

Мој шурак Иван Мркић је брилијантан дипломата. Иван је најпознатији Мркић. Од првог радног дана је у дипломатији. Као каријерни дипломата, већи део живота је провео у иностранству и два пута је био амбасадор, на Кипру и у Јапану. Нас двоје смо више пута били гости код њега, у Бриселу и на Кипру, посебно када су њихови синови били мали. Били смо везани за њих као за своју децу. По повратку из Јапана, Иван је био државни секретар у МИП-у, потом министар спољних послова, а сада је саветник председника Републике Томислава Николића.

Срђан Мркић, најмлађи брат, је на челу Сектора за демографску статистику Уједињених нација, једини Србин који је професионално напредовао на лествици и достигао највиши степен у хијерархији. Тачније, бави се демографијом, становањем, а успут и статистиком криминала. Вероватно је једино он обишао више света од Ивана, јер је путовање и успостављање статистичке мреже његов део посла. Оно што карактерише Срђана је и чврст став када се ради о националној припадности. Више пута је одбио попућено страно држављанство. Био је Србин и када је то било најтеже. Иза њега остаје серија стручних књига. У истом духу су Дра-

гана и он васпитали свог сина Стефана, који је цео живот провео у Америци. Он одлично говори српски језик, сваки летњи и зимски распуст је провео у Београду, али је путовао по Србији како би упознао и одржао своје корене.

Родитељима увек припадају заслуге ако су деца добра. Мој таст, Мирко Мркић, је био првоборац из партизанске породице са Косова, тачније из Дренице, а пореклом из Црне Горе. Моја ташта Мирјана је потицала из грађанске породице, по мајци из богате трговачко-свештеничке породице из Пирота. Била је потпуно посвећена породици, мужу и деци, са невероватним осећајем за педагогију. Ништа јој није било тешко, никада се није жалила на умор, увек је била ту за своју децу. Ја сам се са њом изванредно слагао и једном приликом изјавио: „У случају развода Весни остављај све, али задржавам ташту.“ Борка Вучић је касније са посебним мераком препричавала моју изјаву.

Моја мајка је Весну, која је била мршава и мало јела, прозвала врапче, и тако је звала до краја. Мој отац ју је прихватио као кћерку и са њом се боље слагао и разумео него са мном. Нама са стране је изгледало да јој испуњава жеље које су за њега биле „шпанско село“. Умела је да му дотури фотографију неког џемпера који може да купи у иностранству и онако, узгред, му каже: „Ако случајно налетите на овакав џемпер...“ Касније смо сазнавали да је ангажовао читаву логистику да пронађе џемпер.

Нажалост, одушевљење мојом маленкошћу није било присутно у Весниној ужој и широј породици. Овде изузимам Весниног најмлађег стрица Владимира, који је био приближно мојих година.

Како то обично бива, „добронамерни језици“ су засипали информацијама мог будућег таста, а посебно његови пријатељи из војске и УДБЕ. Међу њима је било и генерала који су отворено желели да се са њим ороде, јер су имали синове за женидбу. У Весни су видели „добру прилику“: лепа и студира два факултета. Најјачи аргумент у покушају да утичу на мог таста било је моје буржујско порекло, за разлику од њиховог партизанског.

Такође су ширили приче да живим распусним животом размаженог сина јединца, а посебно да сам коцкар, што је наишло на енергичан деманти поменутог стрица Владимира. А о осталим квалификацијама које су ми приписивали није дискутовао, јер је и он понекад био са мношћом у друштву. Наравно, у тим причама партизанска прошлост мог оца је била потпуно занемарена јер није био члан Партије, а притом адвокат, и самим тим, буржуј.

Неочекивану подршку и охрабрење сам добио од Веснине бабе по мајци Вукице. Нана Вукица је Весни рекла: „Не слушај никога, удај се за Тому. Он је добар човек.“ А мени: „Томо, запамти, добијаш најбољег човека из породице Мркић.“ Проблеми и притисци на Весну, која је имала једва 20 година, су се гомилали.

Занимљиво, није попустила и била је одлучна да се уда за мене. Мој таст је био у деликатној позицији. Са једне стране, кћерка којој жели све најбоље, а с друге, треба се одупрети широј породици, притом партијски врло јакој. Наравно, приклонио се кћерки и коначно је пристао да се венчамо, и то у цркви.

У моменту кад смо се ми венчали, Љиљана се забављала са будућим супругом Драганом Поповићем, такође из партизанске породице. Иван је тек почео да студира, а Срђан је био гимназијалац.

Љиљанин супруг проф. др Драган Поповић, нажалост, недавно је преминуо. Био је директор Института за физику, наш еминентни научник и најзаслужнији што је Србија постала једна од чланица чувеног ЦЕРН-а. Њихов син Игор се школовао у иностранству, има два мастера и ради у Токију.

Иван се оженио Ивоном, архитектом и имају два сина. Старији, Мирко, је адвокат и годинама је бранио са мношћом у Хагу, а млађи, Марко, који, иначе, осим енглеског, сјајно влада јапанским језиком, ради управо на тим пословима у једној фирми. Обојица су добри, лепо васпитани, врло духовити млади људи. Мирко има изузетан дар за цртање и сигуран сам да је најбољи сликар међу адвокатима.

Са својим тастом сам се највише зближио и, чини ми се, најбоље разумео на заједничким путовањима.

Наиме, пошто је прерано пензионисан, имао је времена и онда је волео да са мном путује по унутрашњости Србије, где год сам бранио, а успут смо пуно причали. Посебно о његовом детињству и младости на Косову, о одласку у партизане са само 17 година, о рату и јединици у којој је био политички комесар, али и о обрачуна са балистима, на челу са Шабаном Полужом, кога су партизани успели да савладају. Богатство које је стекао је његова породица, а материјална добра га нису превише интересовала.

Нажалост, прерано је умро од инфаркта, али сам последње дане провео са њим, јер су му синови били у иностранству. Као најстаријем у породици, некако је желео да ми пренесе бригу о њој уколико му се нешто деси. Међутим, није било потребе. Његова деца су постала успешни људи, јер су и он и моја ташта Мирјана родитељски посао савршено заокружили.

Често смо се окупљали на породичним ручковима или вечерама. Сви смо знали да је био изузетно слаб на своје кћерке и о њима није изговорио ништа осим похвала. Једном, на ручку, мој таст поче, ничим изазван. „Слушај зете” – рече обраћајући се мени – „у праву си, признајем, моје кћерке имају једну једину ману.” Ту направи паузу и судари се са запрепашћеним погледима своја два зета. А онда свечано изјави: „Савршене су”. И подиже чашу да на здрави: „Ај, живели!” Ова анегдота се препричава и његовим унуцима.

После смрти мог оца, у септембру 1983. године, Веснини родитељи су били велика подршка мојој мајци, удовици. Међутим, само неколико месеци касније, изненада је умро и мој таст Мирко. Био је то тежак период за породицу. Две удовице, срећом блиске и брижне једна за другу, али нама није било лако. Код Ивана је било још теже. Иван је у истом месецу, исте године, изгубио оца, а Ивана мајку, тако да су и они преживљавали тешке тренутке уз мало дете. Али, били смо ту заједно једни уз друге.

Стварајући каријере, стекли смо велико искуство, мноштво пријатеља и контаката које смо међусобно несебично делили. Тако је било, тако је сада и биће до краја. Повезаност, подршка и поверење у породици, данас су врло ретки. Моји пријатељи су, када чују да смо се поново окупили, коментарисали: „Шта, опет се окупља клан Филадельфија-Поповић?!“ Временом су се прикључили и Бошковићи, Николета и Невен.

И, како прочитах у једној књизи, врло брзо у мом животу све је било касно. Ова мисао се односи на оне који су прерано отишли из мог живота. Срећом, рађају се опет они који ће такође журити, па ће пропустити неки тренутак и биће и за њих касно. Мислим да сам, у односу према онима који су ми били најмилији, претрчао тренутке које бих сада радо да вратим. На пример, разговоре са својим оцем.

Кад год помислим на њега, увек га замишљам са шеширом. Лик му је био отприлике исти као биста која стоји на улазу у моју канцеларију. Сваког дана кад уђем у свој кабинет, обавезно га овлаш додирнем у знак поздрава. А док је био жив дешавало се да протрчим, журећи, поред њега и само кажем: „Здраво. Одох. Журим.“ Да ми је ова памет, увек бих застао да га бар додирнем или потапшем по рамену.